

deze oefening ging enigszins de mist in. Allereerst was het voor het publiek niet echt duidelijk of dit meningsvragen waren dan wel nuchtere toekomstvoorspellingen los van enige subjectieve perceptie van deze ontwikkelingen. Ten tweede kregen we geen beeld van de plaats van de criminologie binnen deze evolutie. Stellingen over de toekomst van de criminologie in 2010 werden angstvallig vermeden.

Uit het stemgedrag bleek wel dat het publiek de toekomst niet zo rooskleurig inziet. Naar we hopen heeft dit een belletje doen rinkelen bij de criminoloog die 's avonds naar huis terugkeerde om op de traditionele wijze verder te boeren.

Veel verschillende thema's kwamen aldus aan bod, maar jammer genoeg werden weinig fundamentele wetenschapstheoretische discussies gevoerd over de criminologie. Misschien duidt deze oppervlakkigheid wel op de meest fundamentele evolutie in de criminologie die reeds geruime tijd aan de gang is maar naar de toekomst onvermijdelijk lijkt, namelijk de steeds toenemende specialisatie en fragmentatie.

Jimmy FEYS en Gudrun VANDE WALLE

Vervolg, berechting en magistratuur

De aandacht van de lezer wordt gevestigd op de bijdrage van Sabine DE VALCK 'Naar een meer humane, toegankelijke en efficiënte justitie ... De uitdaging van de justitiehuizen' op deze pagina.

Maatschappelijke dienstverlening

De aandacht van de lezer wordt gevestigd op de bijdrage van Sabine DE VALCK 'Naar een meer humane, toegankelijke en efficiënte justitie ... De uitdaging van de justitiehuizen' op deze pagina.

Strafuitvoering en justitiële hulpverlening

Naar een meer humane, toegankelijke en efficiënte justitie ... De uitdaging van de justitiehuizen¹

Justitie wordt in de jaren '90 met belangrijke ontwikkelingen geconfronteerd. Er is een toename in de vraag naar rechtspleging, in regelgeving, conflictstof. De snelheid en accuraatheid van justitie komt ernstig onder druk te staan. Ingewikkelde en lange procedures, technisch jargon... bemoeilijken de toegankelijkheid. Tegelijk ontstaan er op het veld andere benaderingen. Magistraten, politiediensten en gevangenis worden in toenemende mate bijgestaan door psychosociaal personeel, alternatieven worden uitgebreid...

Tot in de jaren '80 is het aanbod van overheidsreclassering beperkt. Samen met de uitbreiding van de taken binnen justitie in de jaren 90 groeit ook de versnippering van initiatieven op het veld. Het gaat om een versnippering van de reglementering van de justitiële begeleiding en voorlichting, van het personeel over verschillende diensten, een gebrekkige zichtbaarheid, weinig interne en externe samenhang, een beperkte logistiek en leidinggevende ondersteuning en een veel te hoge werklast. Er is geen coherent beleid, geen structurering of degelijke organisatie van de justitiële begeleiding en voorlichting.

Ook de gemeenschappen en gewesten ontwikkelen steeds meer initiatieven omtrent justitiële materies, net zoals binnenlandse zaken. Steden en gemeenten spelen een actieve rol in de uitbouw van alternatieve projecten. Al deze initiatieven vergen een steeds intensere samenwerking tussen magistratuur, advocatuur, lokale overheden, justitiële diensten en hulpverlening.

Om de efficiëntie en effectiviteit van justitie te verbeteren, de humane aanpak te optimaliseren en de toegankelijkheid te verhogen werden op de ministerraad van 30 augustus 1996 enkele maatregelen genomen. De oprichting van de justitiehuizen kadert binnen deze beleidslijnen. Het justitiehuis staat specifiek in voor het binnenbrengen

¹ Met dank aan Directeur-generaal Anne VANDESTEENE voor de juridische informatie en kritische bemerkingen.

en versterken van de menswetenschappelijke aanpak binnen justitie.

Met de Wet van 7 mei 1999 (B.S. 29 juni 1999) krijgt de dienst justitiehuisen (DJH) een wettelijke basis. Tijd om de justitiehuisen voor te stellen. Aan bod komen de organisatiestructuur, het doel, de uitgangspunten en opdrachten van het justitiehuis. De constructie en toekomstige ontwikkeling van het justitiehuis zijn uitdagingen waaraan zowel de dienst als het ruimere justitiële veld actief moeten werken. Wij zijn er klaar voor...

I. DE STRUCTUUR EN ORGANISATIE VAN HET JUSTITIEHUIS

Om de versnippering op het terrein tegen te gaan werden binnen justitie twee diensten opgericht. Op 29 april 1997 werd beslist tot de oprichting van de psychosociale dienst (PSD) onder het directoraat-generaal strafinrichtingen (DGSJ) en van de dienst sociaal werk (DSW) onder het directoraat-generaal rechterlijke organisatie (DGRO).

Op dat ogenblik was het psychosociaal personeel binnen de strafinrichtingen verspreid over drie verschillende diensten (OBE of de oriëntatie- en behandelingseenheden, PAD of de penitentiair antropologische dienst en de DMWS of de dienst maatschappelijk werk strafrechtstoepassing); buiten de strafinrichtingen zijn het de dienst slachtofferonthaal en de dienst strafbemiddeling bij de parketten en de DMWS die de justitiële dienstverlening verzorgen.

De DSW was een tussenfase naar de oprichting van de dienst justitiehuisen (DJH) in 1999, die de voormalige DSW, slachtofferonthaal en strafbemiddeling groepeerde.

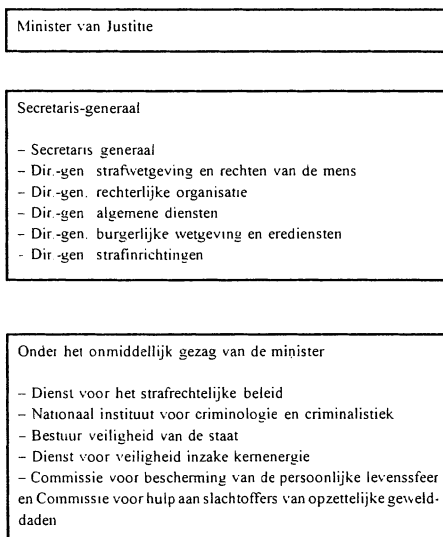
1. De organisatiestructuur van de dienst justitiehuisen

Eén van de taken van het ministerie van justitie is de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen. Strafinrichtingen staat in voor de tenuitvoerlegging van de vrijheidsberovende straf, rechterlijke organisatie voor de tenuitvoerlegging van alternatieve straffen en maatregelen.

Binnen strafinrichtingen is de psychosociale dienst (PSD) een belangrijke partner van de DJH.

De reclassering en invrijheidstelling maken immers deel uit van een integrale detentieplanning.² De PSD fungeert als eenheidsstructuur voor adviserings- en begeleidingstaken ten aanzien van gedetineerden en dit met oog op hun psychosociale reïntegratie en de beperking van recidive. De PSD staat in voor opdrachten van onthaal en begeleiding van de gedetineerden doorheen de belangrijke fasen van het strafproces, voorbereiding van de invrijheidstelling, advisering, vorming van het bevaarderspersoneel en de realisatie van de samenwerkingsakkoorden met de gemeenschappen. In deze bijdrage beschrijven we verder enkel de dienst justitiehuisen.

Organisatieschema van het ministerie van justitie

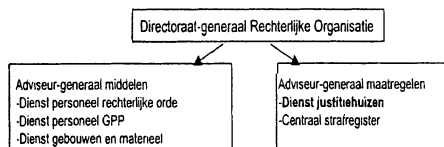

De dienst justitiehuisen (DJH) maakt deel uit van het directoraat-generaal rechterlijke organisatie. Op nationaal niveau zijn er de algemene afdelingen die o.a. instaan voor de materiële ondersteuning van het personeel, de uitwerking van het beleid, de vorming en wetenschappelijke ondersteuning van de veldwerkers. De steundiensten alternatieve maatregelen en slachtofferzorg zijn specifiek gericht op de uitwerking van het beleid.

2. Het is dan ook jammer dat de reorganisatie niet geleid heeft tot de oprichting van één enkele dienst die verantwoordelijk is voor de justitiële psychosociale begeleiding en voorlichting binnen en buiten de gevangenis-sen.

het geven van informatie en het opvolgen van initiatieven met betrekking tot alternatieve maatregelen en slachtofferzorg.

Organisatieschema van het directoraat-generaal rechterlijke organisatie

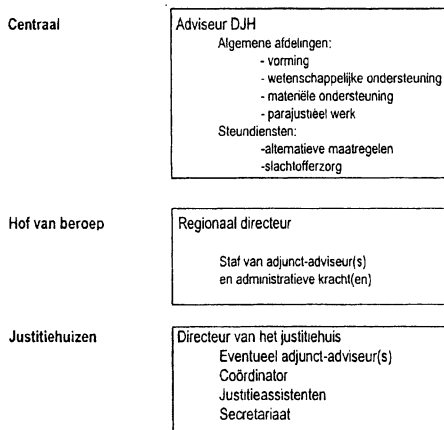

2. De organisatie van de justitiehuisen

Per gerechtelijk arrondissement is er een justitiehuis. Het justitiehuis wordt geleid door een directeur. Hij wordt bijgestaan door een team justitie-assistenten, een coördinator, een secretariaat en eventueel een adjunct-adviseur.

Per hof van beroep staat de regionale directeur (en zijn staf) in voor de coördinatie van de justitiehuisen.

Organisatieschema van de dienst justitiehuisen

De implementatie van de justitiehuisen is volop aan de gang. In 1997 werd het eerste justitiehuis opgericht te Kortrijk, tegen eind 2000 moet er in elk gerechtelijk arrondissement een justitiehuis zijn.³

Met de oprichting van de justitiehuisen is ook een enorme uitbreiding van het personeelskader voorzien. Eind 2000 zullen de buitendiensten van de dienst justitiehuisen 851 personeelsleden tellen, waarvan 673 justitieassistenten. Ter vergelijking: op 1 januari 1998 waren er in totaal 420 personeelsleden tewerkgesteld in de DSW en de diensten slachtofferonthaal en strafbemiddeling.

Deze uitbreiding is hoogstnoodzakelijk. Er komen niet enkel nieuwe functies bij, maar tot vandaag nog kampen de justitieassistenten in bepaalde sectoren met een enorme overlast bij de uitvoering van de begeleidings- en voorlichtings-taken.⁴

3. De functies binnen het justitiehuis

De functies binnen het justitiehuis moeten toelaten dat de doelstellingen, opdrachten en beleidslijnen van het justitiehuis gerealiseerd worden (cf. M.B. 23 juni 1999). Het is de opdracht van de regionale directeurs en de directeurs van het justitiehuis om, ieder op zijn niveau en binnen de beleidslijnen van de dienst, het werkveld efficiënt te organiseren.

De regionale directeur

Per hof van beroep is de regionale directeur verantwoordelijk voor de verschillende justitiehuisen van het rechtsgebied. Hij waakt erover dat de algemene en specifieke opdrachten gerealiseerd worden, dat de justitiehuisen voldoende kansen krijgen om in te spelen op regionale behoeften en mogelijkheden, en dit binnen gemeenschappelijk uitgetekende beleidslijnen inzake te realiseren inhoudelijke, methodologische en deontologische aspecten.

De directeur van het justitiehuis

De directeur van het justitiehuis heeft de leiding van het justitiehuis. Hij heeft een vierledige opdracht: een beleidsmatige opdracht, is verantwoordelijk voor het management, voor de ondersteuning en de evaluatie. Hij moet erover waken het potentieel van het personeel optimaal te ontwikkelen, met oog op het bieden van kwalitatief hoogstaand werk. Zowel de doeltreffendheid van de organisatie, als de werktevredenheid van elk wer-

3. Momenteel is er een justitiehuis in 11 gerechtelijke arrondissementen: Kortrijk, Charleroi, Dendermonde, Gent, Nijvel, Antwerpen, Doornik, Marche-en-Famenne, Neufchâteau, Hasselt en Brugge.

4. Cf. jaarrapporten van de dienst.

bewaakt. Kwaliteitsverbetering moet op alle niveaus worden nagestreefd, ook in de contacten met externe partners. Dit houdt niet enkel proces- en productevaluatie in, maar ook het organiseren van een ondersteunend werkklimaat, het vaststellen van vormingsbehoeften, stimuleren en ondersteunen van permanente vorming, het ondersteunen of uitbouwen van beleidsondersteunende of vernieuwende initiatieven, het bouwen aan een organisatiecultuur- en structuur aangepast aan de doelstellingen van het justitiehuis en aan de lokale situatie...

De adjunct-adviseur

De adjunct-adviseur staat de regionale directeur of de directeur van het justitiehuis bij in zijn opdrachten. Hij krijgt een deelaspect van het takenpakket toegewezen. Het kan gaan om een beleidsgerichte, een ondersteunende, een managementopdracht of een evaluatieve opdracht. Het kan de uitwerking van een inhoudelijk aspect van het werk betreffen en/of een organisatorische taak.

De coördinator

De functie van coördinator is gericht op de coördinatie van de verschillende initiatieven met betrekking tot de alternatieve maatregelen op niveau van het gerechtelijk arrondissement. Hij informeert over, promoot, stimuleert, coördineert en draagt actief bij tot de toepassing van de alternatieve gerechtelijke maatregelen binnen het gerechtelijk arrondissement, rekening houdend met de behoeften van de regio en de nationale beleidslijnen, o.a. van de steundienst alternatieve maatregelen (SAM).

De justitieassistent

De specifieke taak van de justitieassistent bestaat in het uitvoeren van sociaal onderzoeken en begeleidingopdrachten. Het kan gaan om een eerstelijnsfunctie, slachtofferonthaal, opdrachten in kader van strafrechtstoepassing en/of burgerrechtelijke opdrachten. Daarnaast bouwt de justitieassistent mee aan de realisering van de algemene opdrachten van het justitiehuis. Deelname aan werkgroepen of het opnemen van een meer specifieke verantwoordelijkheid binnen het justitiehuis (bv. het leiden van intervisie, deelname aan werkbegeleiding in een sector, verantwoordelijkheid voor contacten met de buitenwereld, voor de

informatica of voor de organisatie van permanenties of de eerstelijnsfunctie...) behoren tot de mogelijkheden.

Het secretariaat

Het secretariaat vervult een belangrijke ondersteunende functie binnen het justitiehuis. In het secretariaat kan een onderscheid gemaakt worden tussen de functie van bestuursassistent, die verantwoordelijk is voor de administratieve taken en van onthaalbeambte, die instaat voor het onthaal op het justitiehuis.

II. DOEL, OPDRACHTEN EN UITGANGSPUNTEN VAN HET JUSTITIEHUIS

1. Situering

Zoals hierboven reeds aangehaald, vormt het justitiehuis *één van de middelen om de efficiëntie en effectiviteit van justitie te verbeteren, de humane aanpak te optimaliseren en de toegankelijkheid te verhogen*. Het justitiehuis vormt, naast anderen en binnen zijn opdrachten, een brug tussen gerecht en samenleving. Het justitiehuis staat meer specifiek voor het *binnenbrengen en versterken van de menswetenschappelijke aanpak in het justitiële landschap*, het intermenselijk aspect. Het justitiehuis vormt een trefpunt van mensen, een kruispunt van ideeën, samenwerking en vernieuwing en een wegwijzer voor professionelen en burgers die geconfronteerd worden met justitie. De centrale focus wordt daarbij gevormd door de zorg voor de cliënten van het justitiehuis: de burger met vragen omtrent het justitiële apparaat, het slachtoffer van een misdrijf, de dader in begeleiding of de ouder of belanghebbende die het onderwerp uitmaakt van een burgerrechtelijke enquête.

2. De opdrachten van het justitiehuis

De opdrachten van de justitieuizen zijn uitgewerkt in het Koninklijk Besluit van 13 juni 1999 houdende de organisatie van de Dienst Justitieuizen van het Ministerie van Justitie. Het justitiehuis staat in voor vijf opdrachten.

(1) Het uitvoeren van bij wet toegekende opdrachten van voorlichting, toezicht en justitiële begeleiding in kader van slachtofferonthaal, da-

der-slachtofferbemiddeling, daderbegeleiding en burgerrechtelijke opdrachten

Het gaat meer bepaald om opdrachten in het kader van de voorwaardelijke, voorlopige invrijdestelling en de genade, de internering, de probatiewetgeving met inbegrip van de dienstverlening, de vrijheid onder voorwaarden als alternatief voor de voorlopige hechtenis, bemiddeling in strafzaken, slachtofferonthaal en burgerrechtelijke opdrachten in kader van jeugd- en familiezaken.

Er wordt functioneel een onderscheid gemaakt tussen slachtofferonthaal, daderbegeleiding, dader-slachtofferbemiddeling en burgerrechtelijke opdrachten. Elke sector kent eigen accenten.

Het **slachtoffer** van een misdrijf heeft recht op de erkenning van zijn slachtofferschap en op een betrokkenheid als volwaardige derde partij in de afhandeling van zijn zaak, naast de dader en de maatschappij (het openbaar ministerie). Het slachtoffer moet de kans krijgen de gevolgen en impact van het misdrijf te verwerken en te integreren in zijn leven, heeft recht op materieel en/of immaterieel herstel van de dader of van de maatschappij en moet de mogelijkheid hebben zich rechtstreeks of onrechtstreeks te richten tot de dader met vragen die zijn psychologisch en sociaal functioneren belemmeren.

Het doel van de justitiële **daderbegeleiding** is schadebeperkend, recidiveverminderend en herstelgericht werken met daders en het (her)vinden van een sociaal aanvaardbaar evenwicht in de persoonlijke en maatschappelijke situatie. De justitieassistent tracht de cliënt te motiveren tot actieve participatie aan de verplichte begeleiding, tot het verwerven van inzicht in en tot het werken aan de moeilijkheden en situaties die de context vormen van de feiten of die tot nieuwe feiten kunnen aanleiding geven. Samen wordt gezocht naar nieuwe handelingsmogelijkheden en vaardigheden om aan dergelijke situatie het hoofd te bieden. De dader moet een realistische betrokkenheid kunnen ontwikkelen op zijn probleemsituatie, op de gevolgen van zijn gedrag voor zichzelf, zijn omgeving en het slachtoffer.

In **dader-slachtofferbemiddeling** wordt zowel aan de dader als aan het slachtoffer een actieve rol toebedeeld in het conflict: het slachtoffer vanuit een schade-eis, de dader vanuit de mogelijkheid om de schade te herstellen. De dader wordt geresponsabiliseerd. De justitieassistent stelt zich op als onpartijdige derde tussen de dader en het slachtoffer, bewaakt de spelregels inzake com-

municatie en onderhandeling en tracht de partijen te bewegen tot het vinden van een herstelgerichte oplossing, zonder dat een beslissing wordt opgelegd. De mogelijkheid de conflictsituatie zelf te hanteren moet de motivatie en de kans op slagen verhogen.

In de **burgerrechtelijke opdrachten** in jeugd- en familiezaken (meestal in kader van het gezamenlijk ouderlijk gezag en het recht op persoonlijk contact met minderjarigen bij een echtscheiding) tracht de justitieassistent aanzetten te geven tot toekomstgerichte en bemiddelende interventies, gericht op gemeenschappelijke belangen van de verschillende partijen (gezagsco-ouderschap). Hij vertrekt daarbij vanuit een meerzijdige partijdigheid: de standpunten van de verschillende partijen zijn evenwaardig.

De justitieassistent werkt in de mate van het mogelijke samen met hulp- en dienstverlening die aangeboden wordt door de gemeenschap. Tevens stimuleert hij de betrokken actoren tot samenwerkingsverbanden en nieuwe initiatieven.

(2) Het onthaal van en de informatie- en adviesverlening aan de gebruikers van het justitiehuis en de eventuele doorverwijzing naar de bevoegde instanties.

Burgers en professionelen kunnen een beroep doen op het justitiehuis in functie van informatie-verlening, actieve doorverwijzing en samenwerking. Iedereen die, om welke reden dan ook, zijn weg zoekt in de juridische doolhof van maatregelen in en om justitie kan in het justitiehuis terecht. Zorg voor de betrokkenheid bij de eigen probleemformulering en een totale probleembenadering o.a. vanuit een menswetenschappelijk standpunt staan daarbij centraal. Er wordt zoveel mogelijk doorverwezen naar lokale overheden, gemeenschappen en gewesten.

De ervaringen met het onthaal van de burger is nog beperkt. Het justitiehuis Kortrijk kreeg 1752 vragen (1088 op bureel, 655 telefonisch) in de loop van 1998. De vragen van burgers gaan vooral over echtscheiding, burgerlijke procedures en de werking van het justitiehuis. In tweede instantie betreft het vragen over huur- en familiale conflicten, omtrent strafrecht, strafuitvoering en omtrent allerhande rechten en plichten. Vooral de modale, mondige burger met een duidelijke probleemstelling vindt zijn weg naar het justitiehuis. De uitbreiding van het doelpubliek naar andere

bevolkingsgroepen vormt een belangrijk aandachtspunt.

(3) Het structureren en bevorderen van de samenwerking en het overleg met de verschillende actoren in en om justitie voor het bereiken van de doelstellingen van het justitiehuis

Het gaat om het bevorderen en beter structureren van de samenwerking tussen magistratuur, advocatuur, lokale overheden, parajudiciële diensten... zodat de toepassing van gerechtelijke maatregelen efficiënter kan verlopen.

Bij elk justitiehuis zal een begeleidingscomité ingesteld worden, net zoals een commissie strafrechtstoepassingen en een commissie civielrechtelijke toepassingen. Deze fungeren als begeleidings- en overlegstructuren.

Het begeleidingscomité moet zowat de draaischijf vormen van de initiatieven rond het justitiehuis. In dit comité zullen de procureur des Konings, de directeur van het justitiehuis, de regionale directeur en een gevangenisdirecteur (of hun vertegenwoordiger) zetelen. Bovendien zullen worden uitgenodigd: de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, de stafhouder, een vertegenwoordiger van de politiediensten, de provinciegouverneur, een vertegenwoordiger van de gemeentes, vertegenwoordiger(s) van welzijns- of gezondheidsinstellingen gespecialiseerd in de hulpverlening aan daders en slachtoffers en van een hogeschool of universiteit. Het comité adviseert over het beleid van het justitiehuis en coördineert de beleidsopties en initiatieven van het justitiehuis, signaleert structurele problemen en stelt eventuele oplossingen voor. Het moet een platform zijn waar vragen, bedenkingen, voorstellen en adviezen omtrent het justitieel beleid, het veiligheidsbeleid en het welzijnsbeleid kunnen uitgewisseld worden en actief een oplossing krijgen.

De commissie strafrechtstoepassingen en de commissie civielrechtelijke toepassingen vervullen een gelijkaardige functie (begeleiden, evalueren, coördineren, stimuleren...) op hun deelterrein en zijn samengesteld uit de belangrijkste vertegenwoordigers van de deeldomeinen.

Op niveau van het hof van beroep en op nationaal vlak werden er in de regelgeving geen gelijkaardige structuren voorzien.

(4) De coördinatie, promotie en bekendmaking van de initiatieven rond alternatieve geschillenbeslechting en alternatieve maatregelen en straffen

Deze heeft tot doel de samenhang tussen de 'parajudiciële' initiatieven, die uitgaan van justitie, de lokale overheden en private organisaties te vergroten. Ook staat het justitiehuis in voor het geven van meer bekendheid aan mogelijke justitiële of buitengerechtelijke alternatieven.

De steundienst alternatieve maatregelen (SAM) en de coördinator van het justitiehuis vervullen hier een belangrijke rol. Zij hebben bijvoorbeeld een adviserende functie ten aanzien van de projecten die instaan voor de omkadering van de alternatieve maatregelen en gesubsidieerd worden in kader van het globaal plan of de nationale projecten.

(5) Het ter beschikking stellen van lokalen voor het organiseren van de juridische eerstelijnsbijstand door de advocaten

Het justitiehuis voorziet ruimte voor eerstelijnsrechtbijstand. De organisatie en inhoudelijke invulling ervan staan los van het justitiehuis.

3. *Uitgangspunten in het werken met mensen*

De realisatie van de missie van het justitiehuis voltrekt zich niet in een waarde vrije context. Het justitiehuis vertrekt in haar benadering van een bepaalde visie op mens en maatschappij in verhouding tot justitie. Centraal daarin staat het belang van intermenselijke verhoudingen, het streven naar en bewerkstelligen van verantwoordelijkheid en betrokkenheid van alle actoren (professionelen en cliënten) bij de probleemformulering en betekenisverlening binnen het justitieel gebeuren. Dit standpunt moet ook gezien worden tegen de achtergrond van het beperkte kader – de justitiële context – waarin wij opereren.⁵

(1) Het justitiehuis vertrekt vanuit en stimuleert *schadebeperkend werken met mensen* vanuit menswetenschappelijk standpunt en wil dit stand-

5. Het begeleidingswerk binnen het verplicht kader van justitie moet duidelijk gescheiden worden van de vrijwillige hulpverlenings- en behandelingsmogelijkheden binnen de Gemeenschappen en Gewesten. Waar mogelijk wordt de cliënt georiënteerd naar de diensten van de vrijwillige hulpverlening.

punt duidelijker aanwezig stellen in het justitiële en maatschappelijke landschap.

Schadebeperkend werken met mensen betekent oog hebben voor toekomstgerichte oplossingsmodaliteiten, erkenning van de betrokkenheid en verantwoordelijkheid bij de eigen probleemsituatie, een onpartijdige positionering ten opzichte van de in het conflict betrokken partijen met oog op het vinden van een aanvaardbaar evenwicht in de maatschappij. Polarisering en stigmatisering moeten worden vermeden. Tegelijk betekent dit rekening houden met de justitiële context van het justitiehuis. In die zin betekent schadebeperkend werken dan ook zo veel mogelijk oriënteren van de betrokkenen op buitengerechtelijke diensten, het stimuleren van andersgerechtelijke aanpak en het humaniseren van de traditionele rechtspleging.

(2) De *justitiële context* vormt het kader en de grens van het werkkterrein: de rechten en de rechtspositie van burgers, daders en slachtoffers moeten worden gewaarborgd.

Rechtspleging heeft vaak verregaande gevolgen voor de betrokkenen (vrijheidsbeperking of -beneming in kader van strafrechtspleging, secundaire victimisering, beperking van het ouderlijk gezag of bezoekrecht in kader van een burgerrechtelijke zaak...). Het justitiehuis vervult een *signaalfunctie* waar de rechtspositieregeling ontbreekt of de rechtspositie geschonden wordt. Ten opzichte van het eigen functioneren impliceert dit een zo groot mogelijke openheid en transparantie naar het cliënteel en de partners toe, op vlak van de rolverklaring, van mogelijkheden en grenzen van het aanbod, het methodisch en deontologisch handelen. Dit mag echter niet leiden tot een overmatige responsabilisering⁶ van de individuele betrokkene of tot de individualisering van samenlevingsproblemen.

(3) De *traditionele gerechtelijke aanpak*, als instrument van conflictbeslechting, vormt het *ultimum remedium*, wanneer andersgerechtelijke of buitengerechtelijke probleemoplossing op niveau van de betrokken partijen faalt.

Het streven naar een leefbare en veilige samenleving vormt een onderdeel van een gemeenschappelijk, democratisch project, waarin alle beleidsni-

veaus verantwoordelijkheid dragen. Het gaat daarbij om een degelijk uitgebouwd gezins- en gezondheidsbeleid, de zorg voor het leefmilieu, een werkgelegenheidsbeleid, armoedebestrijding... Enkel wanneer de mogelijkheden op dit vlak voldoende uitgeput zijn kan justitie echt legitiem optreden om intermenselijke verhoudingen te reguleren. In die zin moet niet gedacht worden aan een uitbreiding van de traditionele (straf)rechtstoepassing (deze betekent vaak vervreemding en uitsluiting), maar een beperking van de rechtspleging ten voordele van sociale probleemoplossingsmechanismen, die steunen op een geïntegreerd preventie- en welzijnsbeleid.

Een meer humane en toegankelijke justitie impliceert een anders denken en werken binnen justitie. Vaak ontleent de traditionele rechtspleging als vorm van directieve conflictbeslechting de partijen hun conflict en hun verhaal om dit op een eerder abstracte en afstandelijke manier te gaan beoordelen. De traditionele reacties zijn niet steeds constructief en toekomstgericht en doen onvoldoende appel op probleemoplossingsmogelijkheden van de betrokkenen. Een *toekomstgerichte en bemiddelende probleemaanpak*, in een zo vroeg mogelijk stadium van de probleemstelling, biedt meer kansen op slagen en op een meer humane afhandeling of rechtspleging. Tevens moet gezocht worden naar een *constructieve en humane invulling van de traditionele rechtspleging*. Ook dan moet aandacht besteed worden aan de individuele betrokkenheid van alle partijen.

(4) De *justitieassistent* vormt, in samenwerking met leidinggevend en partners, de spilfiguur van de ontwikkeling en de realisatie het justitiehuis. Menselijke verhoudingen vormen zijn werkinstrument. De justitieassistent vormt de brug tussen maatschappij, magistratuur en cliënten van het justitiehuis en zoekt in dialoog met de cliënt naar oplossingen voor zijn situatie.

(5) Het justitiehuis wordt opgebouwd in voortdurende *interactie en dialoog met de omgeving*.

Dialoog en discussie, communicatie en overleg zijn basisvoorwaarden voor de realisatie van het project justitiehuis. Het justitiehuis heeft -binnen zijn opdrachten- een brugfunctie tussen gerecht en samenleving en biedt een forum aan om de dialoog tussen het gerecht, de bestuurlijke overheden, de advocatuur en de gemeenschappen op gang te brengen. De legitimiteit van het justitie-

6. We mogen bovendien niet vergeten dat het vaak gaat om kwetsbare mensen, met een grote draaglast en weinig draagkracht.

tiehuis berust op de interactie tussen de partners en de betrokkenheid van de externe omgeving.

III. WERKEN AAN HET JUSTITIEHUIS: EEN VELD IN ONTWIKKELING

1. Een organisatie in verandering

Een lange weg moet nog afgelegd worden om de doelstellingen en opdrachten ten volle te realiseren. De organisatorische omstandigheden zijn nog niet optimaal, de ondersteuning van de justitieassistenten, het aanbod van leer- en groeikansen is nog beperkt. Maar we weten waar we naar toe willen en de uitbreiding van het kader is aan de gang. De justitiehuisen betekenen niet enkel een andere structuur, maar ook een andere organisatiecultuur. Werken aan openheid, duidelijkheid, communicatie, collegialiteit, aan organisatieontwikkeling, aan individuele, groeps- en organisatorische processen... moeten toelaten dat de organisatie haar opdracht optimaal kan uitvoeren.

De interne capaciteiten van het justitiehuis moeten verder ontwikkeld, bevorderd en geoptimaliseerd worden. Volgende interne functies moeten daartoe bijdragen:

– een *kwaliteitsbevorderende functie* of de bevordering van het eigen functioneren van het justitiehuis en van de kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie van het aanbod door betere interne coördinatie, samenwerking en inhoudelijke ondersteuning,

– een *responsabiliseringsfunctie* of het streven naar de algemene verhoging van de kwaliteit van het justitiehuis door decentralisering van leidinggevende en structurerende bevoegdheden, door het opnemen van de lokaal toegekende verantwoordelijkheden, het bepalen van een beleidslijn en prioriteiten, conform de doelstellingen en basisopdrachten van de justitiehuisen,

– een *laboratoriumfunctie* of het verbreden en verdiepen van het justitiële instrumentarium, waardoor bijvoorbeeld buitengerechtelijke en andersgerechtelijke conflicthantering meer kansen krijgen tot ontwikkeling (preventie en dialoog moeten procedures voorkomen),

– een *signaalfunctie* of het signaleren van disfuncties, noden en behoeften op het ruime werkveld.

2. Belang van samenwerking op het veld

Het justitiehuis staat voor een ambitieuze opdracht, een opdracht die enkel kan slagen als de partners op het terrein gaan samenwerken. De nood aan coördinatie, kwaliteitsverbetering en vernieuwing op het justitiële veld is groot en veronderstelt, met oog op de efficiëntie en effectiviteit ervan, de betrokkenheid en samenwerking van alle partners bij de uitbouw van een algemeen kader. Er moet gewerkt worden aan een coherente en complementaire aanpak van relevante probleemgebieden. Dit geldt niet enkel voor het justitiële veld zelf. Het justitiële veld is groot uit van de ruimere socio-culturele en politieke context. Een effectief en efficiënt justitieel beleid moet ook kaderen binnen een algemeen veiligheids- en welzijnsbeleid.

Het is nog te vroeg om een balans op te maken. Het justitiehuis is in volle ontwikkeling. Verandering vergt tijd en vele vragen moeten nog een antwoord krijgen. Wat we wel zien is dat het justitiehuis niet vreemd is aan bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen. Initiatieven zoals herstelgerichte detentie en herstelbemiddeling, de Beginselenwet gevangeniswezen, rond echtscheidingsbemiddeling, allerhande alternatieve projecten... tonen aan dat de zoektocht binnen de samenleving naar andere oplossingsmechanismen groot is. Een ontwikkeling die niet zomaar te stoppen is en waar wij vanuit onze opdrachten en specifieke invalshoek een bijdrage willen leveren. Wij staan klaar voor het nieuwe millennium...

IV. REFERENTIES

– *Jaarrapporten*, Dienst Justitiehuisen bij het Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie (voorheen Dienst Sociaal werk), Ministerie van Justitie.

– *Justitie dichterbij... in het justitiehuis*, Koning Boudewijnstichting, studiedag 23 juli 1997.

– *Strafbeleid en gevangenisbeleid. Oriëntatienota*, Brussel, Minister van Justitie, 1996.

– *Toegang tot een justitie op mensenmaat*, Brussel, Beleidsnota Minister van Justitie, 1997.

Wetgeving

– *Wet van 12 april 1999 (B.S. 29 juni 1999)* tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en tot overplaatsing van sommige personeelsleden in dienst bij de parketten of

verbonden aan een probatiecommissie. (*Uitvoerings-K.B. 13 juni 1999 (B.S. 29 juni 1999)*).

– *Wet van 7 mei 1999 (BS 29 juni 1999)* tot wijziging van sommige bepalingen van het Strafwetboek, van het Wetboek van Strafvordering, van de Wet van 17 april 1878 houdende de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, van de Wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de Wet van 1 juli 1964, van de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, van de Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, van de Wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de Wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers vervangen door de Wet van 1 juli 1964.

– *Koninklijk Besluit van 13 juni 1999 (B.S. 29 juni 1999)* houdende organisatie van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie.

– *Koninklijk Besluit van 13 juni 1999 (B.S. 29 juni 1999)* tot vaststelling van sommige administratieve en geldelijke bepalingen voor de personeelsleden van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie die bekleed zijn met een bijzondere graad.

– *Koninklijk Besluit van 13 juni 1999 (B.S. 29 juni 1999)* tot vaststelling van de personeelsformatie van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie (*Ministerieel Uitvoeringsbesluit van 14 juni 1999 (BS 29 juni 1999)*).

– *Ministerieel Besluit van 23 juni 1999 (B.S. 29 juni 1999)* tot vaststelling van de functiebeschrijvingen en -profielen voor het personeel van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie.

– *Ministerieel Besluit van 23 juni 1999 (B.S. 29 juni 1999)* houdende oprichting van de basisoverlegcomités voor de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie.

– *Ministerieel Besluit van 23 juni 1999 (B.S. 29 juni 1999)* tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuisen.

Sabine DE VALCK
Adjunct-adviseur wetenschappelijke
ondersteuning, Dienst Justitiehuisen

Opsporing en politie

10 jaar onderzoek omtrent politie in België: onderzoeksprogramma 'de politie en de veiligheid van de burger'

Meer dan 10 jaar heeft een christen-democratische/socialistische regering het politieel beleid gedomineerd. De portefeuille Binnenlandse Zaken is heel deze periode binnen de Vlaamse socialistische familie gebleven. Reden genoeg om bij de aflossing van de wacht eens een overzicht te maken van het wetenschappelijk onderzoek dat door Binnenlandse Zaken ter zake werd uitbesteed aan de universiteiten.¹

– In eerste instantie dient opgemerkt te worden dat het departement Binnenlandse Zaken in de nasleep van het Heizeldrama een onderzoeksprogramma opstartte, onder de titel 'De Politie en de Veiligheid van de Burger'. Gedurende de hier gesproken periode heeft Binnenlandse Zaken *zes opeenvolgende reeksen onderzoeken* in het kader van dit programma afgewerkt. Het ging er telkens om een pakket van beleidsondersteunende wetenschappelijke onderzoeken uit te besteden aan universitaire equipen. Een reeks in het kader van het onderzoeksprogramma bevat een pakket van onderzoeken dat meestal voor de periode van een tweetal jaren werd toegekend aan diverse promotoren bij beslissing van de ministerraad, waarbij zowel een levensbeschouwelijk als taalkundig evenwicht werd nagestreefd.

– Het handhaven van dit wetenschappelijk onderzoeksprogramma in de begrotingskorf van het departement is eerder uitzonderlijk, aangezien kan vastgesteld worden dat de meeste vakdepartementen het budget inzake wetenschapsbeleid, en dus ook het daaraan gekoppeld wetenschappelijk onderzoek, intussen onderbrachten bij DWTC (Dien-

1. Deze bijdrage beperkt zich, gezien het opzet, uitdrukkelijk tot het wetenschappelijk beleidsondersteunend onderzoek dat uitbesteed wordt door de overheid, met de nadruk op de onderzoeksoriëntatie van het departement Binnenlandse Zaken inzake veiligheid en politie. In deze zin is het dan ook geenszins de bedoeling een volledig overzicht te bieden van het criminologisch onderzoek in België. Hieromtrent kanesignaleerd worden dat de GERN (Groupe d'Etude pour la Recherche de la Normativité) een publicatie voorbereidt met nationale rapporten over de evolutie van het criminologisch onderzoek in Europa.